

1922. Vi saa fremefter. Det viste sig, at vi var uenige, som vi ogsaa tidligere havde været det. Jeg beklagede, og jeg har tidligere sagt det overfor det ærede Medlem Hr. Povlsen, at vi ikke greb den fremstrakte Haand i 1916. Maaske havde det formet sig betydeligt bedre, hvis vi havde gjort det. Det er ikke sikkert, at vi havde faaet Ryslingesagen i den nuværende Form. Vi havde været nærmere imod det, som er Socialdemokratiets Program og Endemaal: Kirkens Adskillelse fra Staten.

Det skete ikke. Men jeg var ganske paa det rene med, at den Traad, som vi ikke fik spundet den Gang, vilde jeg tage op og være med til at knytte, saa snart der blev nogen som helst Lejlighed dertil. Og jeg var ganske klar over, at naar Socialdemokratiet kom til at danne Regering, naar vi fik en rent socialdemokratisk Regering med en Socialdemokrat som Kirkeminister, vilde jeg, saa snart der var nogen som helst rimelig Anledning eller Lejlighed dertil, tilskynde til, at den Traad knyttedes, og at vi tog Arbejdet op paa Løsningen af det Spørgsmaal, som har været et Programpunkt for os, og som efter min Opfattelse paa det nøjeste hænger sammen med Kravet om Frihed paa alle Aandslivets Omraader.

Allerede ved Valget i 1918 var der stor Fare for, at Trosspørgsmaal kunde blandes ind i den politiske Kamp, den politiske Valgkamp, hvorfor jeg ogsaa var med til sammen med Stiftsprovst Ussing at slutte det, man den Gang kaldte den kirkepolitiske Borgfred for ikke at faa religiøse Spørgsmaal, Trosspørgsmaal, indre kirkelige Spørgsmaal, blandet ind i den politiske Valgkamp og dermed faa det — det ærede Medlem Hr. J. Oskar Andersen var ogsaa inde paa det —, som jeg anser for det uhyggeligste af alt.

Der var virkelig i Efteraaret 1916 en Mulighed for, at vi havde faaet en politisk Valgkamp her i Landet, der ikke blot havde drejet sig om det vestindiske Spørgsmaal, men havde drejet sig for en væsentlig Del og i mange Valgkredse om Jomfrufødselen, hvor naturligvis ikke de havde samlet sig, der bogstaveligt og aandeligt stod paa dette kirkelige Dogmes Grund, men hvor mange var strømnet til, som var blevet Tilhængere — jeg har tidligere mange Gange sagt det — af Jomfrufødselen, fordi de kunde slaa valgpolitisk Kapital deraf. Højre- og Venstreblades Redaktører og Medarbejdere, der ikke havde den fjerneste Interesse for dette Spørgsmaal, vilde have kastet sig over et saadant Trosspørgsmaal, naar de kunde slaa politisk Mønt deraf. Det var det uhyg-

geligste af alt, det vilde jeg gøre meget for, ja bringe meget store Ofre for at undgaa. Jeg medvirkede for øvrigt, kan jeg godt sige her, i Efteraaret 1916 i høj Grad og meget mere, end Offentligheden ved og maaske nogen Sinde faar at vide, til, at vi ikke fik et Valg paa Vaalespørgsmaalet, og jeg var med til at hindre, at vi fik et lignende Valg i Foraaret 1918 — jeg tror, det har været til Gavn for hele Udviklingen her i Landet, baade kirkeligt og politisk, at vi ikke fik et Valg paa et saadant Spørgsmaal —, men ganske vist med meget kølig Tilslutning fra det ærede Medlem Hr. Povlsens Side. Det ærede Medlem Hr. Povlsen husker ligesom jeg de Forhandlinger, vi den Gang førte — som det altid har været: i al Venskabelighed. Maa jeg sige i Parentes, at jeg beklager derfor noget af det, der var i det ærede Medlems Tale i Aftes, jeg syntes, der var for lidt Saglighed og for megen politisk Brod, for ikke at sige Gift. Vi har altid kunnet tale sammen; vi har været uenige mange Gange, og den Gang stod det ærede Medlem som Kirkeminister meget køligt deroverfor, gik dog til sidst, om end modvillig og nølende, med dertil. Jeg tror, det var godt, det skete.

I 1920, da vi rejste Kravet om en helt ny Grundlov, sørgede vi for at faa Grundlovsparagrafferne formet saadan — sagde det for Resten ogsaa direkte —, at Kirken skulde adskilles fra Staten. Vi har ikke tabt dette Spørgsmaal af Syne, det har været Baggrunden for al vor Kirkepolitik, det har været Formaålet og Maalet for al vor Kirkepolitik: ingen Sammenblanding af religiøst og borgerligt-politisk og ingen Forgiftning til begge Sider. Det vilde være lige ulykkeligt for Kirken og det kirkelige Liv og for Politikken og det politiske Liv, om disse Omraader blev sammenblandet og sammenæltet.

Derfor lyder nu ogsaa fra Regeringens Side Kravet, Løsenet, Tilbudet til alle Sider: Gør Kirken fri, og gør Staten fri. Indenfor Kirken tror jeg, der vil være mange, som finder, at det er den redelige Løsning. Ryslinge-Præstens Forsøg fører hverken til Klarhed eller til Utvetydighed. Her er en Vej, der kan føre til fuldkommen Klarhed og Redelighed. Men jeg ser ikke mindst Sagen fra Statens Synspunkt. Jeg taler ikke mindst ud fra en almindelig frisindet borgerlig Opfattelse, naar jeg siger: Lad os være med til hurtigst muligt at gøre ogsaa Staten fri, for den moderne Stat egner sig ikke til at administrere Kirken.

Vi kunde, som jeg sagde, omkring Aarhundredskiftet eller helst lidt før have faaet